

PAVEL ALEKSANDROVIĆ FLORENSKIJ, *Il cuore cherubico. Scritti teologici e mistici*, Piemme, Casale Monferrato 1999, ss. 303.

W znanej już od kilku lat włoskiemu czytelnikowi serii *L'anima del mondo*, poświęconej prezentacji tekstów wielkich mistrzów duchowości chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu, ukazał się po raz pierwszy w języku włoskim wybór tekstów wielkiego rosyjskiego myśliciela religijnego z początków XX w., Pawła Florenskiego. Wydarzenie to wpisuje się w szerszy kontekst pewnego odkrycia Florenskiego na Zachodzie czego znakiem mogą być podejmowane, zwłaszcza w Niemczech i we Francji, próby wydania jego dzieł. Prezentowane wydanie wybranych tekstów stanowi przedstawienie najbardziej charakterystycznych poglądów teologiczno – filozoficznych Florenskiego. Zostały wydane pod redakcją Natalino Valentiniiego i Lubomira Žaka, zaś tłumaczenia z rosyjskiego dokonała Rosella Zupan.

Paweł Aleksandrowicz Florenskij, urodzony w 1882 r. w Evalach w Azerbejdżanie, bywa niekiedy określany jako „rosyjski Leonardo da Vinci” lub „rosyjski Pascal”. Był rzeczywiście genialnym myślicielem, matematykiem i fizykiem, teologiem i filozofem, znawcą teorii sztuki i filozofii języka. Zrezygnował z kariery uniwersyteckiej zapisując się na Moskiewską Akademię Teologiczną, gdzie w 1908 r. ukończył studia i został kapłanem prawosławnym. Wykładał na Akademii historię filozofii oraz pracował jako inżynier na rzecz *Glawielektro*, przyczyniając się do realizacji planu elektryfikacji Rosji dzięki ważnym badaniom i odkryciom naukowym. Pozostając zawsze wierny swoim religijnym przekonaniom stał się niewygodny dla reżimu komunistycznego. Oskarżony o działalność kontrrewolucyjną został skazany na wygnanie i na obóz pracy. Dnia 8 grudnia 1938 r. rozstrzelano go niedaleko Leningradu. Został kanonizowany przez Patriarchat Moskiewski wraz z innymi męczennikami XX w.

Pisma Florenskiego zebrane w omawianym tomie pochodzą z lat 1904 – 1922 i ułożone są według porządku chronologicznego. Pierwszy z nich to

dialog pt. *Empiria i empiryzm*, gdzie autor pokazuje kilka elementów konstytutywnych swojej perspektywy filozoficznej. Z 1906 r. pochodzi jego wykład inauguracyjny na pierwszym posiedzeniu Koła Filozoficznego Moskiewskiej Akademii Teologicznej, *Dogmatyzm i dogmatyka*. Widać tutaj jego duchowo – teologiczne intuicje, które wyróżniają go od wielu innych rosyjskich myślicieli prawosławnych, którzy podkreślali z absolutnym przekonaniem niemożliwość pogodzenia otchłani pomiędzy wiarą a rozumem, filozofią i teologią, logiką i mistyką. Dla naszego Autora nie ma sensu dogmatyka chrześcijańska bez ścisłego powiązania z głębokim doświadczeniem mistycznym przeżywanym w Kościele. Słusznie napisał o nim później Bułhakow, że u Florenskiego „spotkały się za sobą kultura i Kościół, Ateny i Jerozolima”. Kolejne dwa teksty to homilie. Pierwsza z nich, *Autor życia*, została wygłoszona w 1905 r. na Akademii Moskiewskiej w poniedziałek Wielkiego Tygodnia. Druga zaś, *Radość wieczna*, pochodzi z początku 1907 roku. Zachowując solidny rygor teologiczny i liryczną subtelność, autor wprowadza słuchacza w typowy dla duchowości prawosławnej temat „przebóstwienia”, jako istoty całej ascezy chrześcijańskiej. Kolejny tekst to wprowadzenie do rosyjskiego tłumaczenia *Kanonów o ukrzyżowaniu Pana naszego i o płaczu Najświętszej Matki Bożej*, dzieła Symeona Metafrasta, greckiego hagiografa i pisarza ascetycznego z X w. W płaczu Matki Bożej, wrywającym się z jej serca, wyraża się tajemnica boskiego uniżenia Słowa, które daje się ogarnąć przez Najczystsza Teoforę. Następnym krótkim tekstem jest tłumaczenie z greckiego *Modlitwy do Ducha Świętego* Symeona Nowego Teologa (por. PG 120, 507-510). Tekst ten, uznany przez Florenskiego za „perłę mistyki chrześcijańskiej”, był wielokrotnie przez niego cytowany. Nieco dłuższy tekst, *Światło prawdy*, uważany jest za najbardziej emblematyczne pismo Florenskiego na temat filozofii mistycznej. Refleksje tu zaprezentowane zostaną potem rozwinięte w jego pracy doktorskiej z teologii (1912 r.) i staną się częścią zasadniczą jego arcydzieła teologicznego *Podpora i fundament prawdy*. Dwa ostatnie dzieła to pełne liryzmu *Na wzgórzach* i *Bojaźń Boża*, które stało się *Wstępem* do jego *Filozofii kultu*.

Wszystkie tłumaczone teksty opatrzone są wprowadzeniami bibliograficznymi i krytycznymi, zaś pełne elegancji i dostojności tłumaczenie włoskie wprowadza doskonale w niełatwą myśl rosyjskiego pisarza. Niezwykle pomocny jest świetnie opracowany wstęp, który wprowadza nie tylko w myśl i sylwetkę autora, ale staje się doskonałym kluczem lektury prezentowanych tekstów.

Ks. Paweł Pietrusiak